

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

§. 9. Quinam prohibeantur testem agere pro, aut contra certas personas,
aut ni certis causis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

interrogandi sunt. Resp. id procedere, quando *testes sunt idonei*, & omni exceptione majores; sed socius criminis contra socium non est idoneus, ut supra retuli; hinc, quamvis conscius, Rei, vel delicti, non debet de eo interrogari.

1572. Dices 3. Omnia crimina difficilis probationis, & quæ juxta naturam suam, & à communiter accidentibus per idoneos testes probari non possunt, per inhabiles probantur, *L. consensu, §. servis, C. de repud. c. tertio loco*, de probat: ergo, licet non per alios crimen probari possit, saltem per socios probari valet 3. ex pluribus juris utriusque locis habetur, Reos criminis, de se confessos, de sociis esse interrogandos, ut in *c. si quis Papa 2. 79. dist. c. in primis, 2. q. 1. c. 1. h. t. in 6. L. provinciarum, C. de feriis, L. 1. C. de falsa monet. L. ult. C. ad Leg. Jul. Majest. L. qui ultimo, 29. ff. de penis, L. prius, 17. ff. ad Syllan. L. 1. §. eum qui latrones, ff. de quest. L. ult. C. de malefic. L. Divus, ff. de custod. Reor.* igitur verum indistinctè non est, socium criminis super aliis sociis interrogandum non esse. Quidam dicunt, in hac quæstione distinguendum inter Reum *de se ultro confessum*; & Reum, *convictum, non confessum*: & objectioni locum esse ex dictis juribus volunt, quando Reus convictus est; non autem, si de se ultro confessus sit, quia timendum, ne tam facile alios oneret, quàm facile de se confessus est: convictus in conscios interrogari potest, quia credimus non facile Innocentes condemnaturum, qui nocens quidem confiteri noluit: sic Hothomanus in *L. quoniam, C. de testib.* & alii.

Videtur tamen respondendum rectius, ut objectio, cum juribus allegatis procedat in casu criminum, in quibus juxta dicta superius, ob eorum immanitatem, aut difficilem probationem socius de se confessus interrogatur contra socium. Unde, quando

in *L. qui ultimo, ff. de pœnis*, dicitur: *sepe etiam ideo servari solent post damnationem, ut ex his questio in alios habeatur*, textus intelligendus est de casibus in jure expressis, in quibus Reus de se confessus interrogatur contra socium, ut post glossam ibi docet Fachinæus *lib. 9. controv. c. 88. sed de his V. dicta in tit. 18. de Confess. ubi responsum est ad contraria.*

§. 9.

Quinam prohibeantur testem agere pro, aut contra certas personas, aut in certis causis?

1573. CUM quidam non simpliciter prohibiti sint testem agere; sed solum *pro*, vel *contra* certas personas, aut in certis causis, v. g. propter affectionem ad personam, pro vel contra quam deponunt; vel etiam ad ipsam causam, aliosque titulos, quorum objectione testes producti quandoque à testificando repelli possunt, not. de his qui causa affectionis ad personam à testificando repelluntur, actum esse à n. 1555. & quia specificè in hoc puncto quæstio fieri potest, an in casu, quo causa aliqua tractari solet in secreto ab aliquo Collegio (v. g. solum inter Capitulares) singuli de tali collegio sint testis idonei? Resp. etiam ad hoc jam responsum esse ex *c. 5. de Probat.*

1574. Ex hoc inferes, idem dicendum, quando versamur in actu, qui quidem posset fieri, etiam presentibus aliis extra communitatem constitutis, sed hic & nunc dicitur factus in aliorum absentia, si agatur de commodo totius communitatis, non autem singulorum, quia singuli sunt. Nam si quid obesset, esset hoc, quod viderentur esse *testes in propria causa*; sed

fed hoc est falsum ; nam alia sunt res *communitatis*, alia *res singulorum*, & quod universitatis est, si *singulorum* non est, cujus exempla referuntur in *L. 6. §. 1. ff. de divis. rerum*. Universitatis sunt, non singulorum, veluti, quæ in civitatibus sunt, theatra, & stadia, & similia, & si quæ alia sunt communia civitatum. Unde etiam est, quod in talibus non possint singuli agere suo nomine. Sed neque affectio tanta est, ut non prævalere debeat religio Jurisjurandi: quod etiam facit illud vulgare, quod ea, quæ sunt communis, plerumque negligantur.

375. Inferes 2. si probandum sit legatum relictum communitati pro exstruendis ædificiis, vel fundanda bibliotheca, &c. in tali casu admitti testes de communitate, tanquam omni exceptione majores: ratio est ex num. præced. quia non verificatur, eos deponere *in propria causa*; & ideo etiam singuli possunt esse testes, quando probanda est Jurisdictio, vel territorium Civitatis: quia inde non accedit singulis ut singulis aliquod commodum; 2. si probandi sint fines, seu limites; 3. quando tractatur de quibusdam locis, vel prætis non ad usum civium, sed ad locationem deputatis, pro pascuis videlicet, pro annuo pretio in ærarium inferendo.

376. Aliud dicendum foret, si ageret de causa, quæ tangit emolumentum singulorum, ut singuli sunt; nam tunc essent testes in propria causa, consequenter non legitimi; nec obstat Legatarios posse esse testes pro approbatione testamenti, quo illis aliquid relictum est; hoc enim est speciali jure indultum, ne hoc ipso, quod quis rogetur agere testem testamentarium, eo ipso illi constet, ipsum per testamenti dispositionem esse exclusum à legatis; quæ ratio aliis non est communis. Et quoniam omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem jura submoverunt, ut dicitur *L. 10. C. h. t.* ideo Tutor v. g. vel administrator rei alienæ, quando alius agit pro pupillo, vel re aliena, testem agere non potest, si ille

Tom. II.

alius vel ab ipso Tutore; vel à Judice ad instantiam Tutoris constitutus est, prout clarè habetur *L. fin. ff. de testib.* ibi: *mandatis cavetur, ut præsidēs attendant, ne patroni in causa, cui patrocinium præstiterunt, testimonium dicant; quod & in executoribus negotiorum observandum est.* Nam talis Actor, periculo Tutoris, ageret; consequenter Tutor in eo casu deponens esset testis in causa propria.

Ad alteram verò partem quæstionis, 1577. qui prohibeantur esse testes contra certas personas? Resp. 1. quod inimicus gravis, & capitalis contra inimicum, *c. 7. 13. & 19. de accusat. L. 3. ff. h. t. L. 17. C. eod. Authentica de testib. si verò quis dicat, collat. 7.* Est autem inimicus capitalis, qui mihi minatus est mortem, vel accusavit de crimine capitali, vel occidit consanguineum, &c. sic Abbas in *c. Accedens, ut lite non contest. n. 3.* Hoc autem procedit, quando civiliter agitur; nam quando criminaliter, repellit etiam levis inimicitia, cum testis tunc debeat esse omni exceptione major. Non procedit autem prædicta regula 1. in inimico reconciliato; 2. nec si inimicitia sit fraude procurata; 3. in inimico utriusque partis; 4. in inimico deponente contra producentem; 5. si pars, vel Judex ex officio nihil opponat; de quibus V. plura *l. 5. tit. 1.*

Quæres 1. An laicus possit esse testis 1578. contra clericum? Resp. 1. regulariter non posse in causa, quæ criminaliter agitur, *c. de Cætero, 14. h. t.* ubi dicitur, quod secundum sacros Canones laicus, adversus Clericum, in causa criminali, non admittatur ad ferendum testimonium; si tamen suam, vel suorum injuriam prosequatur, tunc *ad accusandum* admittitur, sed non *ad testificandum*. Nam laici frequenter sunt infesti clericis, *c. Laicos 5. causa 2. q. 7.* partim, quia indecens est, ut statu inferior, testimonium in causa criminali ferat contra superiorem statu; arg. *L. Laicos & arg. c. clericus, ead. q. 7.* ubi dicitur, quod *minores* non debeant accusare, vel testimonium ferre contra *majores*: hoc tamen limita, ut procedat, nisi agatur de crimine excepto, *gloss. fin. c. de*

Eee 2

de

de cætero, arg. c. tanta, 7. de Simon. 2. nisi fortè suam, fuorumque injuriam persequatur, c. 1. 2. & 3. sed tunc admittitur, ut accuset, non ut testetur; Zoësius b. t. n. 15. 3. nisi crimen sit notorium, & scandalosum; Felinus in c. de cætero, n. 6. 4. nisi clericus sit infamatus; Imola in c. cum non ab homine, 10. de Jud. n. 7. 5. nisi fiat in subsidium, ubi testis Clericus haberi non potest; Abbas in c. de cætero n. 6. Cæterum Laicus tanquam testis admittitur contra clericum in civilibus, prout colligitur ex c. Ex parte, 7. b. t. v. g. si specialiter suâ interesset, emendari Clericum, contra quem deponit; 2. si deponat in favorem Clerici, v. g. pro ejus fama; imò & femina admittuntur in causa impedimenti, quo arguitur teneri electus, c. tam literis, 33. b. t. Hinc cum Laici in civilibus contra Clericum faciunt plenam probationem, depositio eorum in criminalibus contra Clericum faciet sufficiens indicium ad torturam; Abbas cit. n. 5.

3579. Quæres 2. An Clericus contra Laicum testis esse possit? Resp. quòd non, in causa criminali, c. testimonium 11. q. 1. ibi: testimonium Clerici adversus Laicum nemo recipiat: nemo enim Clericum quemlibet in publico examinare presumat, nisi in Ecclesia; sic Sylvester Papa in Synodo Romana c. 14. sed hoc intellige, quando agitur criminaliter ad pœnam sanguinis: secus, si agatur civiliter, c. quanquam, 14. q. 2. ibi: quanquam Sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis, non rogentur: quia eos in talibus rebus esse non convenit: si autem eventu aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ secularium inveniantur personæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur, in providentia proprii Episcopi sit, ut aut coram se, & competentibus Judicibus, aut aliter honorificè veritatem attollant. Ubi tamen nota, quòd tunc testari, seu testimonium dicere debeat vel coram Judice Laico de licentia sui Episcopi, vel coram Judice Ecclesiastico, qui ejus testimonium transmittat ad Judicem Laicum;

sic Abbas in c. Cum nuncius, 12. h. t. n. 3. & Mascard. a. probat. concl. 1358. n. 61 Cæterum si Clericus coram Judice Laico, vel sponte, vel coactus deponat, sine licentia Episcopi, depositio ejus valet; quia nullo jure dicitur irrita; Pirhing b. t. n. 60. Præter hoc not. Clericum posse esse testem contra laicum in crimine Ecclesiastico coram Judice Ecclesiastico; sic Felinus in cit. c. de cætero, n. 1. qui n. 30. affirmat, idem in causa criminali pro Laici defensione, & probandâ innocentia: & a fortiori procedit jam ex generali consuetudine in conficiendis instrumentis, & contractibus Laicorum, quâ derogatur c. 1. & 2. causa 14. q. 2.

Quæres 3. An Judæi, Pagani, hæretici, aliique infideles, & qui à fide Catholica defecerunt, contra fidelem Catholicum sint testes idonei? Resp. negativè; quia omnes isti sunt de falsitate suspecti, L. fm. C. de hæret. Catholici verò contra illos rectè admittuntur in civilibus, & criminalibus, c. 21. b. t. ibi: testimonium quoque Christianorum adversus Judæos in omnibus causis (cum illi adversus Christianos testibus suis uti presumant) recipiendum esse censemus; & anathemate decernimus feriendos, quicumque Judæos Christianis voluerint præferre in hac parte; cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Idem habetur in Clement. 1. h. t. cujus summa ex Johanne Andr. est, quòd per testes Christianos convinci possint Judæi, Saraceni, non obstantibus contrariis privilegiis Regum, & Principum: quibus, si utantur, subtrahitur illis Christianorum commercium.

Advertendum tamen, dictum c. 21. esse desumptum ex Concilio Lateranensi c. 26. ubi dicitur, quòd Judæi testibus suis utantur adversus Christianos, quod contrarium videtur dictis; sed Resp. Pontificem non dixisse in illo cap. 26. Judæi testimonium recipiendum esse contra Christianum, sed, quòd Judæi soleant etiam suos testes producere adversus Christianos; ex quo tamen colligi videtur, quòd in quibusdam casibus Judæi testes recipi possint, videlicet propter consuetudinem

nem loci, uti docet Farinacius q. 56. n. 235. item in defectum aliorum testium, sive si veritas per testes Christianos & idoneos, agnosci non possit, arg. cit. L. & docet Farinacius n. 231.

1582. Ad 3. Partem quæstionis, qui prohibeantur esse testes in certis causis? Resp. 1. Mulierem non posse esse testem in testamento solemni, §. testes, Instit. de testimon. ordin. gloss. in c. Forus, de Verb. Signif. V. non femina. ubi textus: Testes autem considerantur conditione, naturâ, & vitâ. Conditione, si liber, non servus; nam sæpe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Naturâ, si vir, non fœmina; nam varium, & mutabile testimonium semper fœmina producit: sed hoc limita, ut non procedat, 1. in codicillis, & quavis ultimâ voluntate, extra testamentum solemne; gloss. in L. ult. C. de Codicillis; 2. in testamento inter liberos, c. quoniam, h. t. & gloss. in auth. quod sine, C. de testamentis, V. quod sine; quia solemnitates testamentorum, ob publicum favorem, introductæ sunt, quibus partes renunciare, aut derogare haud possunt, uti colligitur ex L. nemo, 25. ff. de legat. ubi dicitur, quod testator cavere non possit, ne leges in testamento suo locum habeant; 3. in testamento ad pias causas; Pirhing h. t. n. 74. cum non indigeat solemnitatibus juris civilis, ut dicemus l. 3. tit. de testam. 4. in testamento militis in expeditione testantis; 5. in testamento factò tempore pestis. Nam hæc testamenta sunt excepta, ut dicemus ibid. Cæterum mulier in utroque foro potest testis esse in causis civilibus; Pirhing cit. n. 66. etiam in causâ matrimoniali, c. super eo, 22. h. t. c. Videtur, 35. q. 6. quod accipe secundum dicta superius, saltem, quando illæ causæ non sunt valde arduæ, & de magna quantitate.

483. Excipe tamen 1. causas feudales, c. unic. l. 2. feud. tit. 32. qui testes sunt necessarii, ad investituram probandam; & docet Felinus hic n. 2. Farinacius n. 39. rationem afferens, quia in causâ feudali testes esse debent summæ, & integræ opinionis, uti sumitur ex lib. 2. feud. tit. quot testes necessarii sint ad probandam feudi ingratitudinem;

2. instrumenta publica, nisi ad hoc sint rogatæ; Pirhing cit. n. 67. Nam, si constet (v. g. ex Notarii relatione) mulieres à contrahentibus vocatas, & rogatas esse, earum testimonium sufficere, quia testes instrumentarii, alioquin non idonei, per talem rogationem partium idonei fiunt (nisi omnino inhabiles sint ad actus publicos) ratio est, quia partes juri, & favori suo renunciare possunt, teste gloss. in authent. de testib. §. Et licet, V. Suppliciiis: in foro Cæsareo potest testis esse etiam in causis criminalibus, L. 18. ff. h. t. L. 20. ff. qui testam. fac. poss. non autem de jure Canonico, c. mulierem, 33. q. 5. ibi: mulierem constat subjectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare, nec judicare: quanto magis non potest imperare? quod desumptum est ex S. Augustino; excipe tamen, nisi agatur civiliter, vel solum per modum denuntiationis, c. quoniam 3. h. t. ibi: quoniam aliqua nobis de persona Epiphani Presbyteri sunt facinorosa nuntiata, necesse est, ut cuncta diligentius perscruteris, & seu mulieres, cum quibus peregrisse dicitur, seu alios, quos de causâ scire aliquid senseris, huc festines adducere: quatenus Ecclesiasticâ distinctione liquide possint, quæ vera sunt, aperiri. excipe 1. crimina excepta, v. g. simoniæ; arg. c. tanta, 7. de simon. c. In fidei, 5. de heret. 2. si sit defectus Virorum; 3. si vocetur solum causâ inquisitionis, ut in casu cit. c. quoniam.

Ex hoc textu habetur, in causâ civili recipi mulieris testimonium in utroque foro, ut jam notavimus supra; quod tamen accipe cum limitatione, ut non procedat in causis arduis. Nam in his testes magis idonei requiruntur, & quibus nihil prorsus objici possit vitii, at verò mulieribus objici potest, quod habetur in cit. L. Forus. varium & mutabile semper fœmina testimonium producit; de quo n. 1582.

Præter hæc not. 1. ex recepta sententia requiri, quod Actor, & testis, debeant esse personæ distinctæ, adeoque illum, qui Actor est, non posse esse testem idoneum pro causâ in iudicium deducta; consequenter nec illum, quem

quem tangit causa per Actorem in iudicium deducta, ut ea etiam censeretur merito possit causa propria ejus, qui pro depositione producitur. Et ideo nec Judex in causa, in qua sententiam tulit, vel arbitratus est, in eadem, vel ad eam pertinentibus, est testis idoneus ex 2. q. 6. c. statutum, 38. ibi: statutum est, ut qui forte in Ecclesia quamlibet causam, jure Apostolico Ecclesiis imposito, agere voluerit, & fortasse decisio Clericorum uni parti displicuerit, non liceat Clericum in iudicium ad testimonium devocari eum, qui praeses, vel cognitor fuit, & nulla ad testimonium dicendum Ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur.

1586.

Dixi in causa, in qua sententiam tulit; nam secus est, si ante; nullo enim jure ad hoc idoneus reputatur ex hoc praecise, quod causa ad ejus tribunal delata sit, si necdum sententiam tulit, quia licet L. 21. §. 1. ff. de testib. dicatur: illud quoque incunctabile esse, ut, si res exigat, non tantum privati, sed etiam Magistratus, si in praesenti sunt, testimonium dicant: aliud tamen non deducitur, quam dignitatem Judicis non dedecere, testem agere; imò in casu, quo parti foret necessarium testimonium Judicis, posse Judicem vel pro tunc removeri, vel etiam cognitionem causae alteri delegare, si aliunde sit ordinarius, vel habeat potestatem subdelegandi, & testem agere coram subdelegato, per c. dilecto 40. h. t.

Casus in dicto c. 40. contentus hic erat: Inter Praepositum Arienensem, & Comitissam Flandriae controversia erat super donatione praebendarum sacerdotium; eam Papa commiserat Episcopo Attrebatensi, Abbati Dediemenensi, & Attrebatensi Decano; coram his Praepositus litem non contestando, asseveravit, Decani Attrebatensis testimonium sibi in hac causa fore necessarium, quia non nisi per ipsum, & alium quendam testem de jure suo probare possit, ideoque rogavit, ut Judices procederent in causa, Decano remoto, aut processu supersederent, donec consultus Pontifex in locum illius alium Judicem subrogarit; at verò Judices petitionem Praepositi rejecerunt, & eundem, post interpositam appella-

tionem, à praebendarum collatione suspenderunt. His relatis Innocent. III. respondit, nec ob testis defectum, justitia Praeposito denegetur, se Abbatem Ursicampi, in locum dicti Decani subrogare, mandando, si ita est, sicuti narratum fuit, ut relaxata suspensione Praepositi, in causa, juxta prioris mandati formam, legitime procedant.

Ex hoc enim textu deducitur, quòd Judex delegatus removeri debeat, si ejus testimonium parti necessarium sit in ea causa; ne scilicet jus partis, ob defectum probationum, pereat; eo tamen casu debet pars, egens testimonio Judicis, hujus amotionem petere ante litis contestationem, nam per eam censeretur in Judicem confisuisse, ut postea, nisi ex nova, aut noviter cognitâ causâ, amotionem petere non possit, ut monet Abbas hic n. 3. deinde necesse est, praemitti aliquam causae cognitionem, quòd alterius Judicis testimonio opus sit; adeoque alius ei subrogari debeat, ut in textu hujus capituli colligitur.

Deducitur 2. quòd, si Judex delegatus causam statim ab initio in totum subdelegavit alteri, adeoque jurisdictionem, quâ nunquam in ea causa usus fuit, omnino à se abdicavit, possit esse testis; secus, si ex parte tantum subdelegavit, seu aliquid sibi jurisdictionis retinuit, juxta C. Judex, de offic. delegati, in 6.

Deducitur 3. quòd Judex ordinarius possit agere testem in causa, quae coram ejus Vicario agitur, si ejus testimonium necessarium sit, ne veritas occultetur; sic gloss. communiter recepta, cum Abbate hic n. 11. Immolâ, n. 3. Felin. n. 2. ratio dari debet, quia Ordinarius totam judicandi liberam voluntatem Vicario permittit, nec se immiscet, nisi quòd causam ad se revocare possit, sed tunc in isto casu alteri committere deberet, & non suspecto, sicut in casu simili docet gloss. in c. querelam, 24. V. commisit, de electione.

Præter hæc not. 1. non esse testem idoneum in causa, qui habet similem causam illi, pro qua deponere deberet; deciditur in C. Personas 20. h. t. ibi: si coram te vel alio quolibet negotia ven-

ventilentur: *nolumus, ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitime super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.* Res ostendi potest exemplo; si Parochus contra aliquem ex Parochianis agat pro decimarum solutione, pro se autem Reus immunitatem à solvendis decimis per tempus immemorabile objiciat, ejusque rei testem producat alium parochianum, qui consimili morbo laborat, seu eadem in nave navigat; quia & ipse similiter, si actio contra eum instituat, se defendere velit per temporis immemorialis immunitatem (hoc casu repellendus erit propter affectionem quam gerit erga causam istam; sic & Judex tanquam suspectus recusari potest, si consimilem ipse causam cum altero habeat, *c. causam, 18. de judic.*

1591. Not. 2. Moveri etiam quæstionem de certis personis (quas *viles* dicunt) num idonei sint, ut in testes producantur? In hac quæstione plurimum pendet ex consuetudine locorum. Nam licet personæ viles videantur rejici per Novellam 90. *c. 1. ibi: non quosdam artifices ignobiles, neque vilissimos, neque nimis obscuros, ad testimonium procedere;* sed, ut si qua de eis dubitatio fuerit, possit facile demonstrari testium vita, quia inculpabilis atque moderata est: quia tamen subjungitur: Sancimus autem, & præcipue in hac maxima, & felicissima civitate, ubi plurima consilia (Deo favente sermoni) multorum, bonorumque copia virorum, *bonæ opinionis esse oportere testes, &c.* rectè videtur colligi, per eam constitutionem ejusmodi personas non tam excludi, *propter earum ignobilitatem, & depressiorem statum, seu conditionem;* quàm, quòd facile haberi possit depositio aliorum de statu digniori; unde in horum defectu illi, nisi laborent aliâ inhabilitate, non videntur exclusi. De paupere verò censet Sanchez *l. 6. consil. moral. c. 5. d. 14. n. 6.* si pauper considerata indigentia non sit talis, qui credatur posse facile corrumpi per pecuniam, pauper-

tatem non esse defectum à ratione testis idonei.

ARTICULUS III.

De vi probationum per testes.

CUM inter primas probationes ea sit 1592. valde consueta, quæ fit per testes legitimos, præsertim in causis, quæ per instrumenta, vel alios probationum modos legitime doceri non possunt coram Judice, cui in re controversa, & inter litigantes ambigua, fides facienda est, secundum quam legitime pronuntiare possit; plura in quæstionem venire possunt de vi, & virtute, quam præstant probationes factæ per testes, ut constabit ex seqq. Quia in re certum est, si testes scienter falsum deponant, & in vi ejusmodi depositionum pars altera, contra quam in causa proposita deposuerunt, exinde lædatur in bonis suis, testes non modo peccare, sed etiam in conscientia teneri ad reparandum læso damnum falsis eorum attestationibus efficaciter, ac injustè illatum; quibus positis:

§. I.

De numero testium ad plenam probationem.

QUÆSTIO I. est, an unus testis sufficiat ad plenam rei controversæ probationem? Resp. *generaliter* loquendo, ac *indefinitè*, Judicem ex testimonio unius tantum hominis, etiam omni exceptione majoris, & cujusvis sit dignitatis, nullam controversiam in judicium deductam terminare posse, consequenter unius tantum depositionem, quantumcunque justam, & ab omni suspitione remotam, non facere probationem *plenam in judicio*, universaliter loquendo, ut monuimus. Utroque enim jure *regulariter* ad faciendam probationem requiruntur testes *saltem duo*. Prima probatio de jure Ecclesiastico sumitur ex *c. Veniens 10. h. t.* ubi dicitur: *unius testimonium non sufficere ad condemnationem*, ubi hoc, tanquam universalis ratio, subjungi-